

Arkitekturens vänner

VÄNFÖRENING TILL ARKITEKTUR-
OCH DESIGNCENTRUM

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET (SOU 2015:88) GESTALTAD LIVSMILJÖ
DNR: KU2015/02481/KL

Arkitekturens vänner vänförening till Arkitektur- och Designcentrum (remissinstans 249), lämnar här sitt yttrande över utredningen Gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88). Föreningens styrelse och kansli har träffat utredaren Christer Larsson och några av hans medarbetare under hösten 2015. Styrelsen har vid flera sammanträden diskuterat betänkandet. Föreningen inbjöd också medlemmarna till ett möte främst kring utredningens förslag kring ArkDes framtid den 2 februari, då ett 35-tal medlemmar deltog.

Sammanfattning av föreningens förslag rörande Myndigheten för Gestaltad Livsmiljö och ArkDes.

1. Skilj de direkta myndighetsfunktionerna från ett mer folkbildande, publikt uppdrag.
2. Lägg de mer traditionella myndighetsfunktionerna på en befintlig myndighet- ex vis Boverket
3. Arbeta vidare med genomförandefrågorna för Gestaltad Livsmiljö i regeringskansliet- ex utse Nationell Samordnare
4. Utveckla i stället för att avveckla ArkDes. bl a genom att förstärka samverkan mellan samlingar, utställningsverksamhet, mötesplatsuppdraget och den pedagogiska verksamheten.
5. Ge ArkDes ett tydligt uppdrag/ en tydlig roll som katalysator i det regionala arbetet

Yttrandet

Vämföreningen ser positivt på utredningens utgångspunkter för och resonemang om Gestaltad Livsmiljö och dess betydelse för människan. Vi är också i princip positiva till de föreslagna målen och till ansatsen att skapa förutsättningar för att koppla dessa frågor nära politiken/ myndighetsutövandet. Vi saknar dock fördjupat resonemang om kommunernas och branschens ansvar i gestaltandet av denna livsmiljö.

Föreningen, som har god insikt i och ett stort engagemang för ArkDes och dess verksamhet, har valt att lägga tyngdpunkten i remissvaret vid utredningens förslag om att omvandla ArkDes till Myndigheten för Gestaltad Livsmiljö.

Vi har två centrala ingångar i denna fråga: en som handlar om *den myndighet som utredningen vill skapa* och en annan om *ArkDes*, vad det är och kan bli- eller "göra" - för att använda utredningens terminologi.

Myndigheten för gestaltad Livsmiljö

Enligt utredningen behövs en ny myndighet, Myndigheten för Gestaltad Livsmiljö, för att åstadkomma en utveckling i riktning mot de föreslagna målen och för att det ska bli ett starkt och långsiktigt genomslag för frågorna. Enligt förslaget ska den nya myndigheten "utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design, kontinuerligt följa kunskaps-

utvecklingen, perspektivera (?), samarbeta, stimulera, debattera, följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål”.

Vi ser givetvis allt detta som viktiga uppgifter men känner oss starkt kritiska till att dessa helt väsensskilda uppdrag föreslås ingå i en och samma myndighet, som därmed får rollen av både ”coach” och ”polis”- en blandning som man på andra samhällsområden försöker komma bort ifrån.

Men det främsta motargumentet mot förslaget om den nya myndigheten är att utredaren uppenbarligen tänkt sig att myndigheten, med sitt tydliga politiska uppdrag, samtidigt ska vara en aktör i samhällsdebatten i frågor om Gestaltad Livsmiljö. Vi har svårt att se att mötesplatsuppdraget, i denna nya myndighetskonstruktion, kommer att ha den integritet och därmed legitimitet som vi anser nödvändig.

Vi vill se en lösning där den politiska makten/ myndighetsutövandet hålls tydligt åtskilt från ett mer självständigt, kulturellt och folkbildande uppdrag. Alltså i samma riktning som den aktuella utredningen Ny Museipolitik (SoU 2015:89) förespråkar för museipolitiken framöver – en mer fristående kulturinstitution - på armlängds avstånd från den politiska makten.

Föreningen ser det som självklart att de rena myndighetsfunktionerna förs in i en redan existerande myndighet, lämpligen Boverket. Föreningen anser också att arbetet i regeringskansliet kring frågor om Gestaltad Livsmiljö måste växlas upp, bl a för att vidareföra utredningens uppdrag i de mer genomförande delarna. Eftersom Gestaltad livsmiljö är ett område där staten är beroende av flera aktörer (bl a kommuner och branschen/näringslivet) för att genomföra sin politik, skulle det effektivaste troligen vara ett uppdrag till en Nationell Samordnare som kan bereda, förhandla och vara pådrivande i dessa frågor. Vi anser också att det pågående interdepartementala samarbetet kring Gestaltad Livsmiljö måste fortsätta.

ArkDes/ Arkitekturmuseum – en viktig publik bas för Gestaltad Livsmiljö

Vi anser att utredningen har missat två centrala frågor för Gestaltad Livsmiljö som kan förklara varför man inte ser ArkDes som en resurs annat än i form av en möjlig ”finansär” av en ny myndighet. Det handlar om bristen på resonemang i och insikter om vikten av kunskapsbildning/folkbildning – på bredden och på djupet - hos allmänheten och om bristande insikt om värdet av den kontinuerliga utvecklingen av kunskapen på arkitekturens (i bred mening) historia.

Vi ser givetvis positivt på att utredningen vill behålla både biblioteket och forskningen samt utveckla den pedagogiska verksamheten i den nya myndigheten. Men det är utomordentligt svårt att förstå hur utredningen föreställer sig att mötesplatsuppdraget, det pedagogiska uppdraget samt bibliotek och forskning förstärks av att samlingarna, och i praktiken även utställningsverksamheten, lyfts ur institutionen.

Den pedagogiska verksamheten- speciellt barnverksamheten- är kanske den långsiktigt viktigaste demokratiska folkbildningsinsatsen för ett framtida folkligt engagemang i frågan om gestaltad livsmiljö- och därmed för en mer demokratisk samhällsbyggnads-process. ArkDes har idag en imponerande verksamhet på området, något att värna om och utveckla. Men det är en gåta hur den ska kunna bibehållas, än mindre utvecklas, om utställningsverksamheten läggs ner. Ett minimikrav är att det finns den tredimensionella, pedagogiska grund som i dag kallas Basutställning. En god sådan ger museipedagogerna utgångspunkter och infallsvinklar för alla besökarkategorier från förskolebarn till fastighets-ägare och projektledare i byggprocessen.

Föreningen anser att även mötesplatsuppdraget, som utredningen lyfter fram, talar för en fortsatt utställningsverksamhet eftersom dessa verksamhetsgrenar genom att samverka kan förstärka varandra så att man tillsammans får betydande ökning av genomslagskraften på de teman man behandlar. I stället för att sälja ut utställningsverksamheten borde man se över förutsättningarna att stärka sambandet/samverkan mellan dessa två viktiga insatsområden i folkbildningens tjänst.

Det är också utomordentligt svårt att förstå att man föreslår att vissa för kunskapsuppbyggnaden vitala delar av verksamheten (bibliotek och forskning) ska ligga kvar i den nya myndigheten medan den kanske viktigaste grundbulten, samlingarna/ arkivet ska lyftas bort. Samlingarna är unika och av utomordentlig betydelse för svensk arkitektur- och byggtknisk forskning. Ett hållbart samhällsbyggande måste bygga på hållbar kunskap – och sådan får vi bl a genom samlingarna. Samlingarna är också ingången till levande kunskap av högsta relevans för de frågor vi har att hantera i samhällsbyggandet framöver.

Vi ställer oss dessutom helt oförstående till utredningens utgångspunkt, att det skulle gå att räkna hem en samhällsekonomisk vinst av att flytta samlingarna till någon annan statlig institution. Förslaget måste bygga på bristfällig analys av vilka kompetenser som krävs för att vårda och tillgängliggöra dessa, utveckla principer för fortsatt "insamlande" och vid behov genomföra en rensning av samlingarna, i enlighet med förslagen i Ny Museipolitik. I motsats till utredningen tror vi att det mest effektiva är att hålla samlingarna nära den institution som har kompetens inom sakområdet.

Och även om vi fullt ut stödjer utredningens ambition att decentralisera och regionalisera verksamheten, ser vi inte, som utredningen, att det är kommuniserande kärn mellan det och ArkDes ansvar på området. Nerläggning av utställningsverksamheten på Skeppsholmen leder, enligt vår mening, inte automatiskt till blomstring av verksamheten ute i landet. Uppdraget bör kanske snarare bestå i att tillsammans med bl a de regionala institutioner som utredarna nämner finna former att samutnyttja material som tas fram centralt resp. regionalt/ lokalt- och att ArkDes får medel att fungera som katalysator, inspiratör och pådrivare för ett regionalt samarbete - där även lokala arkitektföreningar kan ses som en aktiv part.

Slutsatser

Ovan förslår föreningen att de mer direkta myndighetsfunktionerna lyfts bort från den föreslagna nya myndigheten och att funktionerna publik verksamhet/ folkbildning och kunskapsuppbyggnad läggs till. Och då hamnar vi ganska nära strukturen för uppdraget för dagens ArkDes- och för det som kanske kan bli ett nytt Arkitekturmuseum. Vår slutsats är därför självklar: satsa på att utveckla i stället för att avveckla den enda nationella institution som finns i Sverige för arkitektur, form och design. I denna funktion anser vi att samlingarna, utställnings- och mötesplatsverksamheten och den pedagogiska verksamheten måste hållas ihop.

För snart 7 år sedan tillsatte regeringen en chef för dåvarande Arkitekturmuseet med bristande kompetens för uppdraget. Därefter har myndigheten fått nya uppdrag, sakområdet har vidgats, olika förslag om ArkDes framtid har presenterats. En ny, tf överintendent har på kort tid rättat upp verksamheten och återställt förtroendet för ArkDes och hoppet om att dess verksamhet ska kunna bli relevant framöver.

Mot bakgrund av detta är vårt starka önskemål att ArkDes nu ett tag framöver ska slippa bli föremål för mer eller mindre osakliga angrepp och pigga förändringsförslag. Ge institutionen arbetsro, ett tydligt, väl avgränsat och genomtänkt uppdrag och en bra ordinarie chef, Så kan ArkDes/ Arkitekturmuseet bli en spännande och kraftfull aktör i genomförandet av den nya arkitekturpolitiken!

Stockholm den 14 mars 2016

Tomas Saxgård, ordförande i Arkitekturens vänner (tel 070 657 85 58)

Övriga ledamöter i styrelsen: Tomas Alsmarker, Stina Hagelqvist, Ulf Melander
Arne Olsson, Hanna Samuelsson, Malin Zimm

Kansliet: Mikaela Eckerred, Inger Lundmark, Hanne Weiss Lindencrona